

МЕТАФОРА ЯК ЗАСІБ ВТОРИННОЇ НОМІНАЦІЇ

Термін «метафора» належить до найдавніших стилістичних понять. Її вважають універсальним способом людського мислення, засобом вербалізації світу. Так, М.Й. Волощак та О.А. Сербенська зазначають, що сьогодні метафору розглядають не тільки як важливий стилістичний засіб, художній прийом, що виконує орнаментально-художню функцію, а й як універсальний спосіб мислення, один із засобів організації пізнання світу в усіх сферах діяльності [8, с. 137].

Метафора – один із засобів вторинної номінації, суть якої полягає в уживанні слова, що позначає певний предмет (явище, дію, ознаку) для номінації іншого предмета на основі подібності, яка впливає з їхнього порівняння, зіставлення за асоціацією [9, с. 177]. Вона стала об'єктом наукових пошуків ще в античності. Давньогрецький філософ і вчений Аристотель визначив метафору як вид особливого тропа, описавши її як спосіб переосмислення значення слова на основі подібності [1]. Аристотель зазначав, що метафора репрезентує перенесення імені з об'єкта, позначеного цим іменем, на деякий інший об'єкт [2, с. 38]. На його думку, метафора бере участь у створенні індивідуально-художнього образу світу в художньому мовленні, виявляючи при цьому особливості творчої індивідуальності автора [1, с. 645-680]. Аристотелівське розуміння метафори вважали класичним: метафора була привілеєм риторики й ораторського мистецтва [6, с. 144]. Деметрій радив послуговуватися метафорами, оскільки вони «найбільше роблять мовлення приємним і величавим», проте вони, на думку автора, не повинні бути надто частими, інакше «замість опису напишемо дифірамб» [7, с. 251].

У визначенні сутності метафори як засобу вторинної номінації в сучасному мовознавстві сформувалося кілька основних підходів. Перший підхід кваліфікує метафору як лексикологічне явище. Його прибічники вважають, що метафора реалізується в структурі мовного значення слова. Цей підхід передбачає виявлення і класифікацію мовних якостей метафори (морфологічних, словотворчих, синтаксичних). Тут витлумачення метафори ґрунтується на

виокремленні семантичного процесу, коли форму мовної одиниці або оформлення мовної категорії переносять з одного об'єкта позначення на інший на основі подібності між цими об'єктами, та похідного значення мовної одиниці, утвореного на основі названого семантичного процесу. Прибічники другого підходу тлумачать метафору як логічну операцію, що передбачає перенесення слова-поняття з однієї групи на іншу. Логічний підхід стирає ту різницю, яка розмежовує метафори мови й метафори стилю [5]. Так, Н.Д. Арутюнова зазначає, що вона вчить дублювати ознаки з предмета, перетворюючи світ предмета у світ смислів [3, с. 18-19]. Дослідниця розглядає метафору як засіб створення лексики «невидимого світу», що відображає внутрішнє життя людини. Мовознавець переконує, що під час вираження емоцій виникає зведений образ почуттів. Він виявляється в наборі суперечних один одному з погляду логіки предметного світу предикатів і створюється підпорядкований особливій логіці світ душі [4]. Третій, когнітивний підхід, став панівним у сучасному мовознавстві. Його прибічники – В.Г. Гак, Н.Д. Арутюнова, Дж. Лакофф і М. Джонсон, Е. МакКормак, П. Рікер, Т. Кун – розглядали метафору як засіб концептуалізації дійсності. На думку О.А. Хорошун, когнітивні дослідження механізмів метафоричної концептуалізації спричинені зміною статичного погляду на світ як жорстко детермінованої системи складових, розглядом світобудови як динамічної системи, яка розгортається навколо людини [10].

У 1980 р. світ побачила наукова праця Дж. Лакоффа і М. Джонсона «Метафори, якими ми живемо», у якій мовознавці піддають критиці класичні погляди на поняття метафори й доводять, що вона лежить в основі людського мислення й повсякденного спілкування. У цьому дослідженні вони представлені як концепти, крізь призму яких людина сприймає навколишній світ [10]. Відкриття Дж. Лакоффа та М. Джонсона започаткувало нову еру в історії вивчення цього засобу вторинної номінації. Її стали розглядати як глибинні концепти людської свідомості, що визначають сприйняття людиною навколишнього світу. Отже, метафора виникає в мові тоді, коли реалія породжує певні асоціації суб'єкта пізнання. Процес виникнення нового знання

супроводжується порівнянням, проведенням аналогій між об'єктами на концептуальному рівні, оскільки це закладено в самій природі мисленневих операцій людини.

Вона є засобом вторинної номінації, що становить собою складне й багатогранне явище. Вона репрезентує інноваційні знання про світ через використання наявних у мові ресурсів, відображаючи змінну багатообразну пізнавальну діяльність. Метафора є повсякденним явищем, яке ввійшло в усі сфери життя, місцем і способом виявлення якого є не лише мова, а й мислення та дії.

Список використаних джерел

1. Аристотель. Поэтика. Риторика / пер. с греч., вступ. ст. и коммент. С.Ю. Трохачева. – СПб.: Азбука, 2000. – 348 с.
2. Аристотель и античная литература. АН СССР. Ин-т мировой лит. им. А.М. Горького / Отв. ред. М.Л. Гаспаров. – Москва: Наука, 1978. – 230 с.
3. Арутюнова Н.Д. Метафора и дискурс // Теория метафоры. – Москва : Прогресс, 1990. – С. 5-32.
4. Арутюнова Н.Д. Языковая метафора (синтаксис и семантика) // Лингвистика и поэтика. – Москва: Наука, 1979. – С. 143-173.
5. Гринюк А.И. Метафорическая репрезентация экономических реалий // Вестник академии. – 2014. – №2. – С. 144-148.
6. Деметрий. О стиле // Античные риторики / Под. ред. А.А. ТахоГоди. – Москва : Изд-во Московского гос. ун-та, 1978. – С. 237-286.
7. Сербенська О., Волощак М. Актуальне інтерв'ю з мовознавцем. 140 питань і відповідей. – Київ : Просвіта, 2001. – 204 с.
8. Терханова О.В. Вторинна номінація як художній прийом у газетножурнальній публіцистиці // Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Мовознавство. – 2015. – Т. 23. – Вип. 21 (3). – С. 174-180.
9. Хорошун О.О. Концептуальна метафора : актуальні засади дослідження // Науковий вісник ВНУ ім. Л. Українки. – 2010. – № 9. – С. 222-225. 10. Lacroff

G. Metaphors We Live by / G. Lakoff, M. Johnson. – Chicago: University of Chicago Press, 1980. – 242 p.